การศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

พระพรศักดิ์ ฐิตเมโธ (ปรีชา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
E-mail: roietjournal@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย 3) เพื่อวิเคราะห์อักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากหนังสือเอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

อักษรขอมเป็นอักษรที่คนไทยได้นำมาจากรูปอักษรปัลลวะ โดยนำมาประยุกต์ใช้และมีการประดิษฐ์อักษรขึ้นมาใหม่ เริ่มใช้อักษรขอมมาตั้งแต่ก่อนก่อตั้งอาณาจักรไทยขึ้นมา เพื่อนำมาใช้เป็นของชนชาติตนเอง มีการพัฒนารูปแบบอักษรมาตามยุคตามสมัย โดยได้ใช้อักษรขอมและอักษรไทยควบคู่กันไปทั้งสองแบบ อักษรขอมมีการแยกเป็นอักษรขอมบาลีและอักษรขอมไทย ดังนั้นภาษาที่เราใช้เขียนจะมีอยู่สองภาษาคือภาษาขอมและภาษาไทย ภาษาที่ใช้เขียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยจะเขียนด้วยอักษรขอมเท่านั้น โดยเขียนด้วยอักษรขอมบาลีและอักษรขอมไทยเพราะมีความเชื่อว่าเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นของสูง แต่ในปัจจุบันไม่มีการเรียนการสอนแบบเป็นทางการก็จะทำให้ภาษาขอมที่มีมาแต่โบราณกาลที่อยู่กับคนไทยมานานเริ่มเสื่อมสลายไปโดยปริยาย ซึ่งเป็นการน่าเสียดายที่มรดกของคนไทยจะต้องสูญหายไป จึงควรที่จะรักษามรดกของคนไทยเอาไว้คู่กับคนไทยให้นานที่สุด

คำสำคัญ : ภาษาขอม, พระพุทธศาสนาเถรวาท

A STUDY ON KHOM SCRIPT IS USED IN THERAVADA BUDDHISM IN THAILAND

Phraponsak Thitametho (Pricha)
Mahamakut Buddhist University
E-mail: roietjournal@gmail.com

Abstract

This thesis aims to be 1) to study the Khom alphabet used in Thailand 2) to study the Khom alphabet used in Theravada Buddhism in Thailand 3) to analyze the Khom alphabet used in Theravada Buddhism in Thailand. This research is documentary research. By studying books, theses, and related research

The research found that

The Khom alphabet was written that Thai people have brought from the Palawan alphabet. By applying and having to invent a new font began to use the Khom script since before the establishment of the Thai Kingdom To be used as a nation of self Has developed the font style according to the modern era by using Khom and Thai characters together in both forms Khom letters are separated into Khom and Thai Khom characters. Therefore, the language we use to write will have two languages, namely Khom and Thai. The language used to write about Theravada Buddhism in Thailand is written only in Khom script. By writing with the letter of Khom Pali and Khom Thai alphabet because it is believed to be a sacred language and is high but at present, there is no formal teaching and learning, which will make the ancient Khom language that has been with Thai people for a long time, starting to decline by default. Which is a pity that Thai heritage must be lost, therefore, should preserve the Thai heritage with the Thai people for as long as possible.

Keyword: Khom language, Theravada Buddhism

1.บทนำ

จารึกและเอกสารภาษาไทยที่พบในประเทศไทย นอกจากจะใช้บันทึกด้วยตัวอักษรไทยแล้ว ยังบันทึกด้วยอักษรอื่น ๆ เช่น อักษรขอม อักษรมอญ และอักษรธรรม อักษรมอญไม่ได้ใช้แพร่หลายมากนัก ส่วนอักษรธรรมจะนิยมใช้ในกลุ่มไทยภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับในดินแดนภาคกลางของไทย จะนิยมใช้อักษรขอมบันทึกเรื่องราวที่เป็นภาษาบาลีและบันทึกเป็นภาษาไทยในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนา อักษรขอมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อคนไทยในอดีตเป็นอย่างมาก เพราะการเรียนหนังสือในสมัยก่อนนั้น เมื่อนักเรียนสามารถเขียนหนังสือไทยได้แล้วก็จะเรียนอักษรขอม ซึ่งเป็นอักษรที่ใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งนี้เนื่องจากตำราวิชาการประเภทคาถาอาคมหรือคัมภีร์พุทธศาสนานั้นเขียนด้วยภาษาบาลีจึงนิยมเขียนด้วยอักษรขอม ฉะนั้นผู้ที่จะศึกษาเล่าเรียน

ในระดับสูงต้องรู้จักอักษรขอม โดยเฉพาะตำราทางด้านพระปริยัติ บทสวดมนต์ พระธรรมวินัย พระปาฏิโมกข์ ฯลฯ ต่างบันทึกด้วยอักษรขอมทั้งสิ้น

ภาษาขอมที่ใช้เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยคือสุภาษิตพระร่วงและไตรภูมิพระร่วง ส่วนศิลาจารึกจะเล่าเรื่องราวความเป็นอยู่ในยุคสุโขทัย และวรรณคดีเรื่องตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับจารีตประเพณีในสมัยนั้น พอถึงยุคกรุงศรีอยุธยาก็มีการเขียนภาษาขอมที่เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามากขึ้น เช่น พระไตรปิฎก ลิลิตโองการแช่งน้ำ มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง นันโทปนันทสูตรคำหลวง เป็นต้น และนอกจากนั้นยังมีตำรายา ตำราพิชัยสงคราม ตำราไสยศาสตร์ที่เขียนเป็นอักษรขอมเป็นคาถาอาคมในบทสวดมนต์ต่าง ๆ ด้วย

ดังนั้นอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา ได้มีการใช้อักษรขอมเพื่อการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในพระธรรมคำสั่งสอน แม้กระทั่งทุกวันนี้ การใช้อักษรขอมก็ยังไม่ได้ยกเลิกใช้ไปโดยเด็ดขาด ยังมีการใช้เพื่อลงคาถาอาคมก็ดี การลงเลขยันต์เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ก็ดี ยังนิยมลงด้วยอักษรขอมบรรจงอยู่ โดยเหตุที่ปัจจุบันมีเอกสารที่มีค่าต่างๆ ที่จารึกด้วยอักษรขอมไทยที่มีอยู่ตามวัดตามอารามต่าง ๆ รวมทั้งที่หอสมุดแห่งชาติ มีจำนวนมากมาย เพราะฉะนั้นการศึกษาอักษรขอมไทยจะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถอ่านและปริวรรตเอกสารที่มีค่าเหล่านั้นเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ก็จะเป็นประโยชน์ให้อนุชนคนไทย ได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าต่อหาความรู้กับผู้ที่สนใจ ทำให้สามารถสืบทอดอักษรขอมรักษามรดกอันมีค่าของประเทศไทยเอาไว้มิให้สูญหายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

2.3 เพื่อวิเคราะห์อักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ผู้วิจัยมีขอบเขตที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทย

3.2 ศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

3.3 วิเคราะห์อักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่เขียนเป็นภาษาขอม ในห้องสมุดต่าง ๆ ในวัดต่าง ๆ หนังสือทั่วไป วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือที่ผู้รู้ภาษาขอมได้พิมพ์บันทึกเอาไว้ที่มีจำหน่ายที่ร้านขายหนังสือทั่วไป ในเว็บไซต์ (Website) ต่าง ๆ และสอบถามผู้ที่รู้ภาษาขอม เป็นต้น

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นสำรวจข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

2. สำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

2. ขั้นรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก ศิลาจารึก ใบลาน สมุดข่อย เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คู่มือการอ่านถ่ายถอดอักษรขอม สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เอกสารต่างๆ จากคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่เขียนเป็นภาษาขอม หนังสือที่ผู้รู้ภาษาขอมได้พิมพ์บันทึกเอาไว้ที่มีจำหน่ายที่ร้านขายหนังสือทั่วไป ตำราเรียน วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเว็บไซต์ (Website) ต่าง ๆ และสอบถามผู้ที่รู้ภาษาขอม เป็นต้น โดยได้ค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุดต่างๆ ร้านหนังสือต่าง ๆ หนังสือเก่าที่เป็นภาษาขอม แล้วนำเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันมาจัดลำดับ แยกประเภทให้เรียบร้อย

3. สถานที่รวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งต่าง ๆ คือ

1. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยกรมศิลปากร
3. หอสมุดแห่งชาติ
4. ทางอินเตอร์เน็ต

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ประเภท และลักษณะของอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ศึกษาวิเคราะห์แบบอักษรตามจุดประสงค์ของอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

4. ขั้นนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในเชิงคุณภาพแบบค้นคว้าทางเอกสาร แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และระเบียบของมหาวิทยาลัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย เป็นการศึกษาอักษรขอมที่มีมาก่อนการก่อตั้งกรุงสุโขทัย โดยศึกษาได้จากศิลาจารึก มีการจารึกไว้ทั้งเป็นอักษรขอมภาษาไทยและอักษรภาษาบาลี ซึ่งได้มีการศึกษาเล่าเรียนสืบทอดต่อเนื่องกันมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งในแต่ละยุคสมัยก็เรียนทั้งอักษรขอมไทยและอักษรขอมบาลีควบคู่กันมาด้วยกันมาโดยตลอด ในการเขียนบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ จะเขียนเป็นภาษาขอมและภาษาไทย ตามหลักฐานไม่แน่ชัดว่าภาษาใดเกิดขึ้นมาก่อน เพราะในหลักศิลาจารึกที่ปรากฏอยู่เป็นอักษรประดิษฐ์และดัดแปลงมาจากไหนไม่มีหลักฐานอ้างอิงที่เด่นชัด มีแต่การสมมติฐานว่านำมาจากภาษาโบราณต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในยุคนั้น และได้ใช้อักษรเหล่านี้ไปตามยุคสมัย มีการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงตามความนิยมในยุคสมัยนั้น ซึ่งในปัจจุบันเอกสารที่พบเห็นเป็นทั้งอักษรไทยและอักษรขอมไทย อักษรขอมที่เขียนบันทึกไว้ส่วนมากจะเป็นคัมภีร์สวดมนต์ พุทธวัจนะ ตำราไสยศาสตร์ ตำราเลขยันต์ คาถาอาคมเวทย์มนต์ต่าง ๆ ตำราพิชัยสงคราม เขียนเป็นวรรณคดีไทยมากมายหลายเรื่อง และยังถือกันอีกว่าอักษรขอมเป็นอักษรที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงใช้เขียนหรือจารลงไว้กำกับสำหรับประกอบพิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดความขลังและมีความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นอักษรขอมไทยและอักษรขอมบาลีจึงอยู่คู่กับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นอันมาก ซึ่งในสมัยอดีตการที่จะศึกษาเรียนรู้อักษรขอมนั้นต้องไปเรียนอยู่สองสถานที่คือ วังกับวัด ผู้ที่เรียนในวังได้ต้องเป็นบุตรของคนที่มียศฐาบรรดาศักดิ์หรือเป็นบุตรของเจ้าขุนมูลนายจึงจะเข้าไปเรียนได้ ส่วนที่วัดนั้นบุตรของชาวบ้านทั่วไปก็สามารถเข้าไปศึกษาเล่าเรียนได้ ส่วนมากก็จะเป็นผู้ชายที่เข้าไปบวชเรียนในวัด แต่ต่อมาแบบเรียนอักษรขอมไทยได้มีการเปลี่ยนเป็นอักษรไทยล้วน รวมถึงบทสวดมนต์ที่เป็นภาษาบาลีก็เปลี่ยนเป็นอักษรไทยล้วนด้วยเหมือนกัน ในปีพุทธศักราช 2461 ผู้ที่บวชเรียนและมีการสอบเปรียญ 6 ประโยค จนถึง 9 ประโยค ยังต้องมีการศึกษาเล่าเรียนภาษาขอมอยู่ และในปีพุทธศักราช 2490 ก็ยกเลิกการเรียนการสอนอักษรขอมโดยสิ้นเชิง เป็นการน่าเสียดายที่มรดกของชาติไทยที่ได้ใช้มาตั้งแต่โบราณกาลต้องสูญสิ้นไป

4.1 อักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทย

อักษรต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทยมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น อักษรขอม อักษรมอญ อักษรธรรม เป็นต้น อักษรขอมเป็นการพัฒนารูปแบบมาจากอักษรปัลลวะที่ใช้อยู่ในประเทศอินเดียตอนใต้ โดยหลักฐานที่ปรากฏและพบในประเทศไทยมีทั้งจารึกบนแผ่นศิลาและแผ่นอิฐ ซึ่งบันทึกด้วยอักษรปัลลวะ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 - 12 จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ต้นพุทธศตวรรษที่

19 เป็นยุคของกรุงสุโขทัยและได้ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ และได้บันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้บนศิลาจารึกที่เราได้เห็นในทุกวันนี้

เพราะฉะนั้นรูปแบบอักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทยนั้น นำมาจากหลายภาษาที่มีอยู่แล้ว นำมาประยุกต์ใช้และประดิษฐ์อักษรตัวใหม่เพิ่มเติม เพื่อนำมาเป็นอักษรของตนเอง แล้วสืบทอดกันมาเป็นมรดกของอักษรไทย แล้วได้มีการวิวัฒนาการ พัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยนั้น ๆ จึงทำให้ตัวอักษรเดิมเปลี่ยนแปลงไป

4.2 อักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

อักษรขอมที่ใช้กับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นจะมีอยู่สองลักษณะด้วยกันคือ อักษรขอมที่เขียนเป็นภาษาบาลีกับอักษรขอมที่เขียนเป็นภาษาไทย

อักษรขอมที่เขียนเป็นภาษาบาลี นับตั้งแต่ยุคโบราณที่มีการบันทึกภาษาขอมบาลีเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การเขียนการสะกดคำจะมีลักษณะที่เหมือนกัน ความแตกต่างที่เห็นเป็นเพียงอักษรเท่านั้น แต่หลักการเขียนจะเป็นแนวทางเดียวกัน ถือเป็นแบบอย่างการอ่านการเขียนที่มีรูปแบบไม่เปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นยุคกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนกระทั่งถึงในยุคปัจจุบันก็ยังคงเขียนในลักษณะเดียวกัน

อักษรขอมที่เขียนเป็นภาษาไทย อักษรไทยได้เริ่มประดิษฐ์ไว้ในยุคกรุงสุโขทัย ที่ได้บันทึกไว้ยังแท่งศิลาจารึก ตามแผ่นศิลา ตามวัตถุต่าง ๆ ต่อมาก็ถึงยุคกรุงศรีอยุธยาอักษรไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการพัฒนารูปแบบให้อ่านง่ายเขียนง่ายขึ้นกว่าเดิม มีการแยกตัวอักษรขอมไทย และอักษรภาษาไทยชัดเจนขึ้น มีการใช้อักษรขอมไทยไปใช้ในทางพุทธศาสนา เพราะมีความเชื่อว่าเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นของสูง เป็นสิ่งที่เป็นมงคล จะนำมาใช้ปะปนกันกับภาษาชาวบ้านไม่ได้ เช่น บทสวดมนต์ที่จารไว้บนใบลาน ตำราพิชัยสงคราม เวทมนต์คาถาอาคม บทพิธีทางไสยศาสตร์ จารไว้ในวัตถุต่าง ๆ เพื่อเป็นของขลัง หรือสักยันต์ไว้ตามร่างกายมนุษย์เพื่อป้องกันสิ่งไม่ดีหรือภยันอันตรายต่อตนเอง เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่ง ส่วนอักษรที่เป็นภาษาไทยก็ใช้สำหรับเขียนและอ่านโดยทั่วไป เป็นบทเรียนหัดเขียนหัดอ่าน และได้วิวัฒนาการ พัฒนา แก้ไข ปรับปรุง จนได้มาถึงทุกวันนี้ ดังนั้น อักษรที่เราใช้กันจะมีอยู่สองแบบคืออักษรภาษาขอมไทยและอักษรภาษาไทย

ดังนั้น อักษรขอมที่ใช้กับพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย จึงมีอยู่สองลักษณะแม้ว่าจะมีการแยกกันระหว่างอักษรขอมไทยบาลีและอักษรขอมภาษาไทย แต่โดยรวมแล้วยังแยกกันไม่ชัดเจนนัก เพราะอักษรขอมไทยบาลีนั้น เป็นภาษาบาลี ต้องใช้ภาษาไทยอธิบาย เพราะฉะนั้นอักษรขอมบาลี ต้องเขียนด้วยอักษรขอมไทยในการอธิบาย หรือแปลให้เข้าใจความหมายของคำบาลีนั้น ๆ จึงไม่สามารถแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง

4.3 วิเคราะห์อักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

อักษรขอมปัจจุบันที่ใช้ในประเทศไทยนั้นจะมีอยู่ 2 แบบด้วยกันคือ อักษรขอมบาลีและอักษรขอมไทย

อักษรขอมบาลี จะเขียนหรือบันทึกเป็นบทสวดมนต์ในทางพุทธศาสนา แต่ในยุคกรุงศรีอยุธยาส่วนมากที่พบจะจารไว้ที่ใบลานและสมุดบันทึก ก็ได้พบเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาก็จะเขียนไว้ในกระดาษสมุดบันทึกต่างๆ จนมาถึงปัจจุบัน ใบลานและสมุดบันทึกที่เป็นอักษรขอมก็ผุพังไปตามกาลเวลา ไม่ได้คัดลอกหรือทำขึ้นมาใหม่ ส่วนอักษรขอมบาลีก็ไม่ได้มีการเรียนการสอนแล้ว ทำให้มรดกชิ้นนี้เป็นอันจะต้องหายสาบสูญไปตามกาลเวลาเหมือนกัน

อักษรขอมไทย อักษรขอมไทยเริ่มมีใช้ที่เป็นหลักฐานก็อยู่ในยุคกรุงสุโขทัย โดยมีการพัฒนารูปแบบให้ง่ายต่อการอ่านการเขียนตามยุคตามสมัยจนมาถึงปัจจุบัน การใช้อักษรขอมไทยเป็นไปตามความนิยมในแต่ละท้องที่ อาจจะเป็นเพราะเกิดในภาวะสงคราม มีครูบาอาจารย์หลายท่าน ความรอบรู้มีความแตกต่างกัน การถ่ายทอดจึงมีความผิดเพี้ยนกันไป หรือจะเป็นสาเหตุอะไรที่เป็นปัจจัยในยุคก่อนก็ไม่ทราบได้ จึงทำให้การเขียนอักษรขอมไทยมีการเขียนหลายแบบ ทั้ง ๆ ที่เป็นคำคำเดียวกัน

แม้ว่าอักษรขอมปัจจุบันที่ใช้ในประเทศไทย ไม่ได้มีการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการแล้ว แต่ก็ยังมีการใช้กันอยู่ เช่น ทำเครื่องรางของขลัง สักยันต์ต่าง ๆ อยู่ เป็นต้น จึงยังมีบางวัดบางสำนักของส่วนบุคคล ได้สอนถ่ายทอดวิชาให้กับลูกศิษย์ของตน และก็ยังมีบุคคลอยู่มากที่ยังสนใจอยากเรียนรู้กันอยู่ ซึ่งก็หาครูบาอาจารย์ที่มีวิชาความรู้จริง ๆ เริ่มลดน้อยลงไปทุกที

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำเรื่องอักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทยซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งได้มีการพัฒนารูปแบบที่ดีแล้ว นำมาเป็นวิชาแบบเรียนอีกวิชาหนึ่ง ซึ่งมีเอกสารที่เป็นอักษรขอมอยู่อีกมากที่ยังไม่ได้แปลออกมา เพื่อที่จะทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น

2. สถาบันการศึกษาของสงฆ์หรือสถาบันการศึกษาของฆราวาส ควรมีการเรียนการสอนวิชาอักษรขอมไทยบาลีและอักษรขอมไทย เพื่อรักษาไว้อันเป็นมรดกที่สำคัญของชาติไทยต่อไป

3. อักษรขอมบางตัวที่ยังสับสนไม่ชัดเจน หรือพยัญชนะไม่ครบ สระไม่สมบูรณ์ ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับอักษรไทยในปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการศึกษาอักษรขอมที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย ผู้ทำการวิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจ อ่านออกและเขียนได้ ซึ่งต้องใช้ความพยายามศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างมาก จึงจะสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมจากความรู้พื้นฐานที่มีอยู่ เพื่อศึกษาในเชิงลึกหรือรายละเอียดที่ยังมีอยู่อีกมาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะสำหรับผู้จะทำการวิจัยในครั้งต่อไปคือ

1. ควรศึกษาวิเคราะห์อักษรขอมที่เริ่มใช้ในยุคเริ่มต้นของกรุงสุโขทัยที่ใช้ในพุทธศาสนาเถรวาท

2. ควรศึกษาวิเคราะห์อักษรขอมและการเปลี่ยนแปลงในยุคกรุงศรีอยุธยาที่ใช้ในพุทธศาสนาเถรวาท

3. ควรศึกษาวิเคราะห์อักษรขอมและการเปลี่ยนแปลงในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ที่ใช้ในพุทธศาสนาเถรวาท

หัวข้อที่ผู้วิจัยเสนอนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะเป็นการค้นคว้าที่มีความละเอียดยิ่งขึ้น อักษรแต่ละตัวเริ่มต้นอย่างไรและแปรเปลี่ยนไปอย่างไร มีความหมายอย่างไรในทางพุทธศาสนาและเกี่ยวข้องอย่างไร ซึ่งเป็นการแนะนำให้ผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้านำไปพิจารณาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2553). *คู่มือการอ่านถ่ายถอดอักษรขอม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักหอ สมุดแห่งชาติ.

วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2540). *อักษรไทยและอักษรขอมไทย.* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สวิง บุญเจิม. (ม.ป.ป.). *ตำราเรียนอักษรขอม*. อุบลราชธานี : สำนักพิมพ์มรดกอีสาน.

เพ็ญศรี บ้านไกรทอง. (2511). วิวัฒนาการอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงและพญาฦๅไทย พ.ศ. 1900. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นลินี เหมนิธิ. (2512). อักษรไทยในจารึกสมัยอยุธยาที่พบในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปะบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรนี แก้วกลม. (2523). อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุนทรี พิรุณสาร. (2524). อักษรขอมสมัยพระนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กฤษณพร สวนแสน. (2548). การศึกษาเปรียบเทียบอักษรขอมในคัมภีร์ใบลานที่ใช้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับภาคใต้ของประเทศไทย. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.